

Beteckning: Rel C 26:V01

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Hur kan Svenska kyrkan uppfylla barnens behov?

Catarina Fagerlund
Juni 2001

C- uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionskunskap C
Handledare: Jari Ristiniemi

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1. Inledning och metod	4
2. Barnet i informationssamhället	5
2.1 Det matade barnet	6
2.2 Barnets synsätt på världen	7
2.3 Barnets behov av trygghet	9
3. Var finns kyrkan för barnen?	12
3.1 Kyrkans arbete idag	14
3.2 Undervisningen	15
4. Undervisningen i relation till bibeln	
- hur bör en kristen läroplan formas?	16
4.1 Undervisningsmetoder	17
4.2 Samarbete som arbetsmetod i undervisningen	17
4.3 Att låta barnet arbeta ensamt	19
4.4 Gruppen och ledarskapet	20
5. Slutsatser	21
Källor	23

Sammanfattning

Jag har skrivit om barnen och deras situation i samhället. Min tanke är att barnen överöses av krav under hela sin uppväxt och att de sällan finner tid för att finna sig själv. Min tanke är att kyrkan skulle kunna hjälpa barnen att finna denna tid, men frågan kvarstår om ens de hinner med detta. I mitt första block tar jag upp dessa frågor i min inledning och har även en metoddel för att visa vilken litteratur jag tagit del av för att genomföra arbetet. Mitt andra block tar upp barnens situation idag, både inom den egna familjen och inom skolan samt det övriga samhället. Jag menar här att barnen överöses med information och press och frågan riktas mot hur barnen överhuvudtaget orkar överleva under dessa omständigheter.

Mitt tredje block beskriver Svenska kyrkans arbete med barn och dess brist på att nå barnen idag. Jag konstaterar här att kyrkans medlemsantal sjunker inom barnverksamheten och ifrågasätter om det är kyrkans egna fel eller om det är hela samhällets synsätt som påverkar att barnen aldrig ens kommer till kyrkliga sammankomster.

Mitt fjärde block tar upp hur kyrkan skulle kunna arbeta med barnen och vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Jag menar här att om kyrkan omplanerar sin läroplan med barnens självstärkande i centrum så skulle detta kunna bidra till en hjälp för hela samhället i dag, då inte tiden för detta verkar kunna finnas i den vanliga vardagssituationen för allt för många barn.

I mitt femte block kommer mina slutsatser där jag konstaterar att barnen är i behov av en fungerande kyrka och en tro. Att barnen är i behov av stillhet för att orka med att ta itu med den för övrigt pressade vardagen. Och att en tro på Gud inte bara är en seger för det kristna samfundet utan även kan fungera för barnet som en hjälpande och närvarande vän

1. Inledning

Att barnens roll förändras i takt med tidens förändringar är egentligen inte ett främmande faktum. Trots detta bör vi stanna upp en stund och fundera över vad det innebär för oss, och framför allt vad det innebär för våra barn. Barnen har en svår situation i dagens samhälle där informationsnivån tenderar att bli allt för hög. I såväl skola som i media och inom den egna familjen överöses barn med kunskap och bilder att bearbeta och ta in. I regel är hela familjeförhållandet tillika uppstressat med olika former av plikter där barnen forslas till pedagoger och barnpassare när föräldrarna är på jobbet eller annan sysselsättning. Antalet separerade familjeformer tenderar också att bli allt vanligare och detta medför vidare att barnen utöver de dagliga miljöerna och sysselsättningarna har två hem att pendla emellan. Denna familjeform kräver att barnet känner lugn och hemtrevnad på två olika adresser och i vissa fall även med en ny styvmor eller styvfar. Denna del behöver dock inte vara ett problem utan tvärtom en positiv bit för barnen ändock vill jag peka på iakttagelsen att tryggheten kan vara svår att finna om man har två punkter i stället för en att stödja sig mot.

Att se till att barnet får tillräckligt med stillhet och lugn borde vara en enkel uppgift, ändå vill jag påstå att det är det motsatta då vi inte längre har den tiden. På så sätt blir barnets enda lugna stund nattsömn, vilket inte är tillräckligt. Ett annat problem är skolans tidspress och överlastade klasser. Det kan vara svårt att hinna med den enskilde elevens behov, eller i värsta fall ens hinna upptäcka dem. Hur beter vi oss då för att hjälpa barnen med att kunna uppfylla detta behov av lugn och trygghet om inte ens tiden finns? Min tanke är att kyrkan har den tiden. Men frågan blir om kyrkan själv väljer att prioritera att uppfylla detta behov och hur gör man för att uppfylla det över huvud taget? Hur borde man göra?

Metod

För att kunna sammanställa denna uppsats har jag läst fler olika böcker. Bland annat har jag läst Matti Bergströms bok "Barnet - den sista slaven". Matti Bergström är hjärnforskare och har skrivit boken om hur barnen påverkas i informationssamhället och skolan. Vidare har jag läst "Ett fönster mot himlen" som är skriven av barnläkaren Diane M komp. Hon menar att barnen är i behov av en tro i svåra situationer. Jag har också läst en bok som heter "Alla barn är begåvade på sitt sätt" Den tar upp barnens olika personligheter och menar att dessa aldrig är dåliga sidor utan dess egna begåvningar. Jag har även läst "Vilken färg har vinden" av

Christina Berglund vilken är skriven till grund för frågor om barnens del i kyrkan, i första hand till deltagarna för prästmötet 1999. Bruno Bettelheims självbiografi har jag också använt mig av. B. Bettelheim var framgångsrik barnpsykolog och arbetat mycket med sagors betydelser för barn. Mariekas Anchutz bok "Men vem gjorde Gud?" handlar om små barn i vardagen och hur livet för dem är formad likt en ceremoni och hur de på så sätt bär på en naturlig religiositet.

2. Barnet i informationssamhället

I dagens samhälle prioriterar vi kunskapen mycket högt. Detta blir ett resultat av det informationssamhälle som vi skapat. "Bara du har kunskap klarar du dig överallt i livet" säger vi till våra barn. Ett annat exempel är den dominerande vetenskapen och maximeringen av kunskapsmängd vi skolor och universitet. På grund av dessa faktorer skapar vi ett högt informationstryck i hjärnan redan på de mycket små människorna i samhället. Hjärnan besitter en viss tolerans mot dessa tryck som brister när trycket är för lågt eller för högt. Hos den fullvuxne är toleransen ganska hög och klarar av dessa tryck, men hos barnen är toleransgränsen alldeles för låg för att klara av en för hög inmatning av kunskap. Detta medför att hjärnbarken inte växer till sin fulla storlek om barnet blir allt för matt av information och kunskaper. Vidare medför detta koncentrationssvårigheter och försämrade iakttagelseförmågor. De barn som råkar ut för dessa symtom söker sig automatiskt till informationsvakuum. Han/hon orkar inte ta in kunskapen oavbrutet utan behöver ett andrum där hjärnan kan kopplas bort totalt. Exempel på detta kan vara alkohol eller narkotika om barnet kommit upp i puberteten. Att söka sig till olika gäng där de fullvuxnas regler och värden inte existerar, utan livet i gruppen blir en helt annan form av värdeliv och tankar.

Vi kan på detta sätt aldrig beskylla barnen för att vara mer eller mindre bra i skolan, inte heller för att vara olydiga om de skriker i skolan. Detta är snarare ett gott tecken på en sund hjärna då barnet räddar sig själva. Överbelastningen på kunskap till barnen kan också påverka barnen synsätt på världen. Börjar barnet känna av informationsfientlighet kan detta leda vidare i livet till samhällsfientlighet, fientlighet mot arbete, lagar, regler, vetenskap och samhällets institutioner. Detta då alla dessa barn ökar belastningen av information och ordning. Symto-

men syns hos vissa barn i dag och även hos vuxna märks spår av kunskapskoncentrerad uppfostran.¹

En annan anledning som ges till varför vissa barn utmärker sig mer än andra under lektionen kan vara det individuella behovet av rörelser. Att sitta still i skolan kan vara omöjligt för de barn som är aktiva. Det finns studier som visar att nittiofem procent av dessa aktiva barn är pojkar, medan fem procent alltså är flickor. I skolan klassas pojkarna som stökiga och störande för lektionsundervisningen, medan flickor oftast beskrivs som energiska eller handlingsinriktade. Dessa olika reaktioner och – och det faktum att aktivt beteende hos pojkar uppmuntras i yttrevärlden och motarbetas i skolan – kan leda till allvarliga rollkonflikter hos unga pojkar.²

2.1 Det matade barnet

Även samhället som institution är information. När barnet växer läggs till skolans börda också samhällets kunskaps börda.³ Detta informationssamhälle som vi lever i tenderar att sprida ut allt snabbare information oavbrutet. Ett exempel kan vara reklamen som blinkar blixtnabbt ur våra TV skärmar. Dessa filmer är menad att ge information om produkten, dess användningsområde typ smak eller verkan, kostnad, inköpsställe, effekt samt kvalité inom loppet av bara få sekunder – detta skall dessutom göras med mål att locka en längtan efter produkten eller en känsla av att inte klara sig utan den. Dagens unga människor är uppväxt med denna snabba information och vet hur man läser av den medan de äldre som är uppväxt med ett helt annat informationsgivande sällan hinner uppfatta ens hälften. Andra exempel på dessa snabba informationsintryck kan vara TV-spelen med dess snabba vändningar och beslutskrävande, nyhetssändningar och till detta exempel på TV 3:s nyhetssändning TV 3 Direkt, med ett helt nyhetsprogram koncentrerat till fem minuter, Trailers till filmer och kommande program är ännu ett exempel på denna snabba information. Utöver TV och bildinformation innehåller även dagens musikkultur denna informationsmatning, främst ser man detta genom hip hop genren där hela texten som snabbt ”rabblas” är av betydelsen att sprida ett budskap och helt utan textupprepningar förutom en kort och slagfull refräng. Barnen idag matas ständigt med

¹ Matti Bergström ”Barnet den sista slaven” W & W Stockholm 1996

² R. Dunn K. Dunn D. Treffinger ”Alla barn är begåvade på sitt sätt” Brain Books AB Jönköping. 1995

³ Matti Bergström ”Barnet den sista slaven” W & W Stockholm 1996

kunskap i skolan för att sedan gå hem och sätta sig framför TV:n eller datorn - med spel och Internet – ihop med stereon eller MTV i bakgrunden. Under hela dess vakna liv strömmar informationen mot dem och dess enda lugna stund torde vara nattsömnen.

Förutom all den information som läggs på barnet tenderar även själva livsfasen barndom förkortas mer och mer. Under loppet av de senaste generationerna har däremot fasen ”ungdom” kommit att sträcka sig redan från 11-12 års ålder upp till 30 år. Av detta blir alltså fasen barndom mycket kort. Fasen förskolebarn förkortas även den genom att skolans målstyrda pedagogik till och med når in långt ner i daghemssituationerna.

Samtidigt exploateras barndomen alltmer kommersiellt. Barn är attraktiva inslag i reklam, eftersom de ses som en bra målgrupp för att lockas att köpa. Dessutom blir barn mer och mer attraktiva modeller i modevärlden, eller till att föras fram som artister eller skådespelare.⁴ Små barn och ungdomar tvingas alltför tidigt in i de vuxnas värld, med de vuxnas ideal och krav. Att media och reklamen styr är en stor del men redan i hemmet utsätter vi våra egna barn för samhällets ideal och bilder. Redan som små spädbarn har t.ex. nattningen förvandlats från kvällssagan och kvällsbönen till att somna framför TV:n Barn växer upp med de vuxnas ”såpor” och idealen som finns i dem. Barnet förstår vad det innebär att vara vuxen redan som mycket liten – men de förstår förstås bara vissa delar och inte det stora hela...⁵

2.2 Barnens synsätt på världen

Vi får inte glömma när vi talar om barnens samhälle, hur deras värld ser ut – från deras ögon mätt. ”barn lever i möjlighetsvärlden, som de känner som sin egen.” I denna värld leker de sina lekar, som fötts ur fantasi och drömmar. De upplever sagorna, som för dem är verklighet, liksom dröm, lek och fantasi är det. För barnen är inte världen bara en realistisk plats att leva på. Utan i barnens värld äger alla ting liv och är besjälade.⁶

För barnen kan stora stenar lika gärna vara troll och molnen kan vara mjuka kuddar av dun. En pinne på marken kan känna smärta om man bryter den itu och små stenar som plockas från

⁴ Christina Berglund ”Vilken färg har vinden?” Verbum. Stockholm 1999

⁵ Christina Berglund ”Vilken färg har vinden?” Verbum Stockholm 1999

⁶ Bruno Bettelheim ”Minnen och Tankar” Natur och kultur Stockholm 1991

marken kan bli ledsna när de skiljs från sin stenmamma och stenpappa. Solen är inte heller en själlös boll av eld och gas, utan bara en snäll sol som skiner för att den är glad och vill göra det! Om solen känner sig trött eller ledsen gömmer den sig bakom ett moln, om den inte bara vill leka lite tittut förstås.

Dessa former av besjälning gör barnen kreativa och skapande. Eftersom leken blir en verklighet skapas för barnen en ”virtuell värld” En värld som både finns och inte finns. Datorns genomslag i vår tid förlänger denna känsla hos barnen och låter dem behålla denna värld som både finns och inte finns. Datorspelen låter barnen styra en annan människa in i den virtuella världen. För barnen blir så denna värld lika viktig som den reella världen.

Leken är en mycket viktig del för barnets utveckling.⁷ Oftast är leken positiv men den kan även ha en förstörande, destruktiv inverkan, dock kan denna del vara minst lika viktig. Detta utgör lekens mörka sida. Vi vuxna har oftast svårt att acceptera dessa lekar. Vi vill att barnen endast leker ordningsamma lugna lekar – de så kallade pedagogiska lekarna – som har mål och syfte att forma de små människorna in i samhället.

Kraven på de ordningsamma lekarna blir ännu viktigare i och med att skolåldern nås. Skolan äger ett system av lagar och regler och ordningsstrukturer. För att kunna uppnå skolans alla krav krävs det att eleven är stilla och tyst, rik på kunskap, lydig och utan egna initiativ. Eleven bör heller inte vara av högre medvetandekrav än vad som krävs för att ta emot de nödvändiga kunskaperna. Är graden högre blir eleven aktiv, idérik och stör undervisningen. Självklart uppskattas elevens idérikedom i skolan men då enbart de goda idéerna som passar in i våra ramar.

Frågor kring hur vi ska ta hand om de barn som stör undervisningen eller ej anpassar sig möter vi ständigt i debatten. Men frågan vad som händer med barn som inte gör motstånd utan tar till sig informationen lydigt hör vi aldrig talas om. Som tidigare nämnts tar inte de förstnämnda mot så mycket information att de ”bubblar” över medan de sistnämnda låter sig bubbla över om och om igen.

⁷ Matti Bergström ”Barnet den sista slaven” W & W. Stockholm 1996

Svaret kan vara att stanna upp och se på den värld vi lever i. På denna värld där de som ”kom längst” i dag sitter och bestämmer över förstörande tekniker eller omänsklig fördelning av ekonomi och ekonomiska resurser som förstör för både människor och natur. Den logiska uträkningen och uppställningen har blivit viktigare än medmänsklighet, sympati och förståelse. Skolan är en av de bidragande faktorerna till att utvecklingen ser ut som den gör.⁸

2.3 Barnets behov av trygghet

Hur fruktansvärd är inte tystnaden hos barn som är tvungna att uthärda det outhärdliga! Deras plåga är stum: med all kraft som står dem till buds måste de i djupet av sin själ begrava ett sår, en ångest som aldrig lämnar dem, en sorg som är så grym att den trotsar alla uttryck. Och det varar hela livet, inte bara under de destruktiva händelserna, tiden omedelbart efter dem och hela barndomen, då vi alla har svårt att ge ord åt vår förbittring, våra djupa bekymmer och vår fruktan. Ett sådant sår gör så ont, och är allestädes närvarande, så utbrett, att det förefaller omöjligt att tala om det, även när ett helt liv gått sedan det inträffade. För dem som fortfarande vid vuxen ålder lider över det är det inte något som hände i det förflutna; smärtan är lika närvarande, lika verklig.⁹ Även små händelser kan bilda liknande sår. Dessa sår hade inte alls behövts bildats om man redan från början funnit hjälp att läka sitt sår. Det barn upplever i sin barndom är det de får med sig att bygga sitt liv på. Barn såras och barn far illa runt om i hela världen. Att skydda och hjälpa dessa barn borde vara vår främsta prioritet och det är det även för de flesta människor. Ändock kvarstår att vissa katastrofer inte går att förutspå eller hindra.

Diane m komp är barnläkare till cancersjuka barn. Hon menar att en tro på Gud hjälper barnen genom smärta, sorg och rädslor. Hennes erfarenhet av yrket visar också på att detta behov i regel tas upp av barnen själva – oavsett om de kommer från en troende eller ateistisk familj.¹⁰ Kanske är det så att barnet är religiös av naturen, men att vi vuxna tar ur denna religiositet med logik och tillrättavisningar.¹¹

⁸ Matti Bergström ”Barnet den sista slaven. W & W Stockholm 1996

⁹ Bruno Bettelheim ”Minnen och tankar” Natur och kultur Stockholm 1991

¹⁰ D M Komp ”Ett fönster mot himlen” Libris Örebro. 1993

¹¹ Marieka Anchutz ”Men vem gjorde gud?” Nova förlag Lund 1997

Inte enbart i så självklara fall som inför döden eller vid olyckor är barnets behov av trygghet viktigt. För barn kan ett flertal händelser, som vi vuxna anser som små och obetydliga, vara stora och avgörande och såra barnet så att de senare i livet följer med likt traumatiska minnen. Att finna en Gud som alltid finns med, alltid ser och alltid bryr sig om skulle kunna hjälpa barnet att handskas med händelser där han/hon annars skulle känt sig för ensam eller rädd för att gå igenom.

Att rörligheten ökat hos oss människor kan vara ännu en anledning till att barnet behöver en fast punkt att vila sig mot. Detta tempo orsakar att vi kanske inte hinner rikta vår uppmärksamhet på något annat än oss själva och våra egna intressen. I vår tid är vi i regel så inställda på snabba förändringar att vi inte har det lugn vi skulle behöva för att ge barnen alla sina behov uppfyllda.¹² Självklart kan de vuxna hjälpa barnet att känna tryggheten, men ibland händer för mycket för att denna del kan få sin tid. Exempel på detta kan vara separation av föräldrarna, med mycket bråk och tårar, eller brist på arbete som driver barnet och föräldrarna att flytta till andra kommuner med nytt dagis eller ny skola. Vid vissa tillfällen finns det alltså inte all den tid som behövs till att hjälpa barnet.

En annan del kan vara att det inte går att ge barnet den trygghet som denne behöver bara för att man är vuxen. Vid vissa skeenden i livet kanske frågor dyker upp hos barnet som inkluderar de vuxna och därför inte äger svaret av denne person. För att ge exempel på detta tänker jag här beskriva en historia om Tom. Han var nitton år när cancern återkom men han vägrade tro att hans sjukdom var dödlig. Alla andra visste hans utlägg och föräldrarna funderade på att omyndigförklara honom så att han inte skulle kunna fatta några förstörande beslut.

Medan Tom låg på sjukhuset växte tumören i ryggraden så att han blev förlamad från nacken och nedåt ändå slutade han inte tro på att han en dag skulle bli frisk. Tom menade att negativa tankar skulle kunna döda honom medan de positiva kunde få honom att hålla sig vid liv. I detta tillstånd skrevs tom ut och fick bo hemma. Men hans tillstånd förvärrades hela tiden och han fick ha ständig skötsel i hemmet. När Diane M Komp, som är läkare till cancersjuka barn, besökte pojken berättade han i förtroende till henne om en syn som ständigt återkom i samband med att han mediterade. I sin syn såg han sig själv gåendes i en trädgård där en man satt

¹² Marieka Anchutz "Men vem gjorde gud?" Nova förlag Lund 1997

på en bänk. Mannens fingrar var som rosor och han reste sig upp och gick tillsammans med Tom i trädgården. Mannen förde samtal med Tom och sedan rörde han vid honom. Tom menar att i och med denna vidrörning kunde han vända sig på riktigt i sängen för första gången på flera månader. Tom kände att han inte ville lämna mannen i trädgården men att denne sa till honom att han inte kunde få följa med ännu.

När Diane M Komp frågade Tom om han visste vem mannen var svarade Tom att han visste att det var Jesus. När han sade detta syntes i hans blick en rädsla över att inte bli trodd av sin läkare. Men Diane m Komp frågade pojken i stället om han kände till en gospel som heter ”Jag kom till hans lustgård”. Tom blev förvirrad över frågan för han hade aldrig hört talas om den sången. Tom blev dock glatt överraskad när läkare sjöng sången för honom eftersom orden beskrev hans syn och bekräftade den trots att han aldrig ens hört melodin såg han så en parallell till sin syn.

Jag kom till hans lustgård allen
Medan daggen låg kvar på var blomma
Och en röst jag hör, som mig saliggör
”Du får till mig nu komma!”

Och jag hör hans röst i mitt eget bröst
Och han säger att jag är hans
Sorg och oro fly för en glädje ny
Vars like där aldrig fanns.

Han kallar med stämma så mild
Så att fåglarna upphör att sjunga
För den melodi med Guds kärlek i
Fly alla tankar tunga

Orginalversionen av sista versen lyder:

I'd stay in the garden with Him
Though the night around me be falling
But He bids me to go, through the voice of woe,

His voice to me is calling.

Två dagar efter detta samtal sade tom till sina föräldrar att han inte skulle överleva natten. Han dog sedan fridfullt i sömnen.¹³

För tom räckte inte doktorernas ord eller föräldrarnas. Tom var själv rädd för att möta döden och rädd för hur hans närmast skulle orka med det. Denna syn fick honom att acceptera sitt öde och se på det med lugn och befrielse istället för med skräck. Tom skulle ha dött oavsett vilka syner han mötte, men vissheten om att behärska det kunde lösas. Tom kunde aldrig ta lovorden om att de skulle gå bra från sina föräldrar med visshet om att de var minst lika rädd som honom. Han behövde en helt annan auktoritet för att hjälpa honom den sista biten.

3. Var finns kyrkan för barnen?

I början av nittonhundratalet höll kyrkan ett fast men kanske okänsligt grepp om barnen. Frågan kvarstår dock hur kyrkan hanterar barnen i dag. Har kyrkan överhuvudtaget något grepp om barnen? Om vi blickar tillbaka några år så ser vi hur förändringen märks tydligt hur allt färre barn deltar i kyrkans aktiviteter. År 1967 deltog 100 000 barn mellan 0-14 år i Svenska kyrkans söndagsskolor. I barntimmarna, miniorerna och juniorerna deltog ungefär 80 000 barn omkring 1970, 1982 hade siffran för söndagsskolbarn minskat till ca 23 000, däremot hade barnen i vardagsarbeten ökat till 120 000 stycken. Eftersom det under denna tid inte var särskilt vanligt med Mamma-Barn- grupper finns ingen statistik på hur många dessa var då.

1997 hade barnen i 0-3 årsgruppen, öppna förskolan, växt till 138 000 barn. Men 4-6 årsgruppen, som även inkluderar kyrkliga dagiset, hade gått ned till 59 700. Största anledningen till detta torde vara att dagisplatser nu finns i samhällets barnomsorg och har plats åt alla. Införandet av sexårsverksamheten, till grund för skolstarten, är också obligatorisk. Samma år deltog 58 000 barn mellan 10 -14 år i kyrkans aktiviteter och i söndagsskolan gick bara några få tusen. I de grupper där barnen deltagar någorlunda självständigt har antalet barn alltså sjunkit från cirka 180 000 runt 1970 till 117 000 år 1997.

¹³ Diane m Komp "Ett fönster mot himlen" Libris Örebro 1993

Att det var många, eller så gott som alla som barn som gick i söndagsskolan förr beror delvis på den samhällssituation som var rådande vid den tiden. Barnet växte upp i ett hem där modern ofta var ”hemmafru” och om båda föräldrarna ändå hade jobb fick barnen vara med på arbetsplatsen. I dag är hemma fru yrket en ekonomisk omöjlighet för de flesta familjer och arbetsplatserna har blivit barnförbjudna. Barn och föräldrar tvingas alltså skiljas åt under många timmar dagligen.

Ansvar för barnen flyttas över till ”proffs”. På dagis, fritids och i skolan väljer man att lägga sina barn i de utbildade pedagogernas händer. När så söndagen kommer och barn och föräldrar väl är lediga tillsammans väljer man att få den tiden med varandra i hemmet. Att så tro att söndagsskolan idag bara hamnat i en svacka, antalsmässigt, existerar alltså inte. Men om det i stället är så att söndagsskolan är döende, vad gör man då?

Alternativet är att flytta präster och teologer ut ur kyrkan och in på fritids, dagis och skola. En sådan person skulle kunna fungera som ett bollplank för de placerade barnen. I skolan ingår dessutom i lärandet skönlitteratur och andra läromedel som har sina rötter i kristendomen och den västerländska kulturen. Mycket av de material som står till basfaktan har använts under lång tid och kanske enbart redigerats med modernare omskrivningar. Hela den svenska historien är dessutom byggd utifrån ett samhälle där kristendomen som statsreligion varit dominerande och förr även avgörande för de flesta handlingar och frågor. Undervisningens läromedel ger alltså barnen frågor kring bibelns historier, kristendomens etablerande samt, det kanske viktigaste, etiska frågor och frågor kring livet och döden och det onda och goda etc.

Dessa funderingar kan alltså behöva ett bollplank. Någon som lyssnar, sätter sig in och låter barnens frågor förbli en öppen diskussion. Denne person ska alltså inte ta lärarens roll och stå med svar på alla frågor och med facit i hand, utan en respons till livets frågor och funderingar, där alla frågor äger betydelse.

Att bjuda in barnen till kyrkan är ett annat alternativ. Ett tillfälle där barnens intresse kommer i fokus. Känslan ska här vara viktigare än talet. Att lyssna till musik är ett bra alternativ. Till musiken kan barnen få skriva ned sina frågor eller funderingar på anonyma lappar som samlas ihop och sedan plockas upp, läses och öppet diskuteras. Att använda sig av kreativa metoder är ett annat bra alternativ. En bild kan i regel än bättre beskriva frågor och funderingar än vad ordet i sig självt gör.

Berättandet är nästa viktiga del. En bra och inlevelsefull berättelse lockar många att stanna kvar och lyssna.

I Kårsta lät en ung kvinnlig präst, för några decennier sedan, göra en dockteater. Hennes berättelser som illustrerades med handdockor lockade många barn. Det tog inte lång tid förrens hennes teatrar var fullsatta av nyfikna barn! Predikningar för barn ska alltså vara njutbara för att kunna ge barnet lust och väcka tankar.¹⁴

3.1 Kyrkans arbete idag

Kyrkan har idag en rad olika aktiviteter och verksamheter riktade till barn och ungdomar. Den verksamhet som lockar allt fler idag är mamma-barn grupperna¹⁵ där mödrar med små barn samlas för att sjunga, pyssla och leka tillsammans. Denna verksamhet fungerar likt öppna förskolan, som drivs av kommunen, förutom att barntimmarna låter sina aktiviteter luta mot Gudsandan och Jesus läror.

Andra grupper likt miniorerna, juniorerna, kyrkans unga, konfirmationen etc. tenderar att minska medlemsantalet för varje år och söndagsskolan tas bort från allt fler kyrkor. En av anledningarna till att mamma-barn grupperna ökar kan vara indragningen av öppna förskolans aktiviteter och brist på sysselsättningar för barn och mammor under mammaledigheten.

Detta innebär vidare att kyrkan tappar mindre och mindre medlemmar i grupper där inte någon av föräldrarna är med. Detta innebär också ett problem i kyrkans undervisning och grepp då deltagarna är för unga för att se de kyrkliga träffarna som någonting annat än lekstunder tillsammans med kamrater. Andra problem är väl att de flesta småbarn från gruppen inte återvänder. Detta kan delvis bero på att dagens generations föräldrar i regel inte har någon kyrklig tradition och därför inte slår upp portarna till kyrkan heller för sina barn.¹⁶ För många föräldrar kan det kännas meningslöst att låta sina barn lära sig kristendomens mening när de själv inte äger den kristna tron. Därför borde det vara en mycket betydelsefull del, för kyrkan, redan inom dessa mamma-barn grupper att visa familjer hur mycket mer än bara bibeln dessa

¹⁴ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999

¹⁵ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999.

¹⁶ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999.

träffar kan ge barnen. För att göra detta krävs absolut inte att ta bort bibelvetenskapen i undervisningen eller läran om de kristna värderingar utan istället en omplanering i hur ideologin bör läras ut, så att det sker på ett för barnen självstärkande sätt istället för fortsatt inmatning som de redan möter i skolan, media, filmer och TV.

3.2 Undervisningen

Att ge barn undervisning i kristen tro och värdering innebär visa ansvar. Frågan bör ställas till varför den ges och vad den skall uppnå. Är det meningen att barnet ska bli frälst eller att ge barnet kunskap? Kyrkans egen tryckta läroplan motiverar undervisandet i tre punkter. Markering av kyrkans ansvar för undervisning och växt. Detta med utgångspunkt i tesen att hemmen i generellt sätt inte längre förmedlar kristen tro på samma sätt som för ett par generationer sedan. Ansvar att undervisa från grunden vilar på kyrkan själv.

Vikten av planmässigt och genomtänkt innehåll.

Vikten av en pedagogiskt och teologiskt genomtänkt människosyn och en livsfrågeorientering av undervisningen samt det som kom att bli dominerande för det tidiga nittioalet.

Strävan att stärka dopets ställning.¹⁷

Den fjärde punkten som handlar om dopets innebörd för människan består av åtta punkter från trosbekännelsens inledning. Alltså skapelsen, frälsningen, Andens liv i kyrkan och den enskilde individens kallelse. Dessa syften skall åter förverkligas i tre delar av livet: 1) Människan som individ och i sitt förhållande till andra människor. 2) Människan som delaktig i samhälle och värld och 3) Människan som delaktig i församlingen och dess uppdrag. Målen handlar, med ett par undantag, om att inse, bli medveten om eller få kunskap om. Mål om att "utveckla sin förmåga" nämns en gång och då i samband med engagemang och ansvar i samhället. Ett exempel ges vidare på "att erfara" och då i åsyftan på församlingsgemenskapen. Ord som pröva, öva, gestalta, skapa eller uttrycka existerar inte. Det har varit vår tradition i århundrade att ha det på det här viset i kyrkan. Och inga traditioner bryts eller ens förändras i ett nafs. Att få en församling att gå ifrån att likna en skola till att betona gemenskapsaspekten genomgår en grundläggande förändring både inom den kristna fostran och inom undervis-

¹⁷ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999

ningen. Viktiga utgångspunkter för betoningen av gemenskapsaspekten ska bli verklig kan vara följande:

Det är betydelsefullt att se att den människan som lär sig, inte gör det för att det saknas kunskap, utan för att han/hon bär på gåvor som kan bli betydelsefulla och till glädje för andra.

4. Undervisning i relation till bibeln

- hur bör en kristen läroplan formas?

När undervisningen läggs upp för barn i kyrkans verksamheter, läggs den alltid upp med grundstommen i bibelns texter. Därför blir frågan om bibelns tolkning en mycket viktig del innan en verklig läroplan formas. Naturligt har varit att börja från bibelns början med skapelseberättelsen, släktleden och dess öden och möten med Gud. Denna första bibliska del innehåller dock ett mycket stort symbolspråk. I regel kan barn inte tänka symboliskt förrän upp mot fjorton till femton års ålder.¹⁸ För ett barn skall frågor ha svar och när en vuxen ger svaret skall det vara korrekt. För hos barnen ses de vuxna som de visa som kan och vet allt. Att så börja med att förklara världens uppkomst genom Adam och Eva kan senare bidra till barnens separation till kyrkliga verksamheter, när kunskapen de fått upptäcks vara falsk, snarare än att ge dem tillit och känsla av att vilja hålla kvar banden. Den här debatten blir allt viktigare i dag då denna generations föräldrar i regel inte har en kyrklig tradition och därför inte en vilja att låta sina barn växa upp med det heller.

För att undervisa små barn i kristen tro krävs alltså att man börjar i en motsatt ordning där nya testamentet blir den del som det berättas om först. Att berätta om Jesus för barnen kan ge dem en förståelse till vad de kristna tror på och försöker att leva efter. I Jesus ord finns både läran om kärlekens betydelse, förståelsen och medmänskligheten. För barnen kommer snart Jesus att ses som en ganska reko person med de ideal barnet själv kan tänka sig att se upp till och efterlikna. I den nya testamentliga delen finns dessutom svaren på de flesta situationer som barnen kan hamna i. Genom att läsa Jesus liknelser kan många av barnens personliga konflikter lösas på ett harmoniskt sätt. Dessa konflikter kan vara problem inom gruppen, avundsjuka,

¹⁸ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999

familjeproblem, vänner och ovänner, skolans krav och lusten att ta itu med uppgifterna och mycket mer.

4.1 Undervisningsmetoder

Undervisningen skall vidare ej begränsas till en och samma lokal som dessutom eventuellt ser ut som ett klassrum. Att flytta ut är ett alternativ – gärna till platser som inbjuder till gudstjänst och andakt och andlighet.¹⁹ Denna form av undervisning är svår att genomföra i skolan men en möjlighet i kyrklig undervisning. Att låta barnen få träffas i växlande miljöer ger både förnyad lust och kreativa idéer. En mer avslappnad undervisningsform är ett bra alternativ till samhällets vanliga läroinstitutioner.

Inläringstillfällena bör inte heller enbart vara schemalagda. Att dela på formella och informella möten skulle kunna bidra till den delen. På så sätt blir de formella schemalagda medan de informella blir flexibla. Undervisningsmaterialet kan vidare gå över från att ta sin utgångspunkt från skrivet eller muntligt material till att förknippa den levande erfarenhet som finns i gemenskapen och i gruppen med de traditionella orden. Det handlar så inte längre om traditionsförmedling utan om att använda traditionen som hjälp i att hantera ett skede i livet. Aktiviteterna förändras även så att från att vara föreläsningar övergå till att bli kreativa. Material kan delas till gruppen på ett interaktivt sätt så som teater, musik, bilder eller rörelser. Att ge intryck och låta gruppen göra detsamma kan bidra till ökat intresse och ökad vilja och lust istället för utlesshet och apati som märks hos allt för många skolelever idag.

4.2 Samarbete som arbetsmetod i undervisningen

Att låta barnet arbeta i grupp utvecklar både dess egna förmågor och dess insikt om att kunna lita på andra. En uppgift som kräver samarbete ger också varje individ en värdekänsla och medvetande om sin egen betydelse.

För att kunna skapa bra samarbetsuppgifter är det viktigt att sätta upp mål. Målen får inte vara för höga så att det uppstår hinder att nå dem, dock bör de inte alltid vara för enkla heller då det är viktigt för barnet att kunna se att de kan mer saker än de själva förväntat sig att kunna. Samarbetet medför vidare att barnen får lära sig att dela upp uppgifter samt delegera ansvar.

¹⁹ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm. 1999

Det är viktigt att ledaren stöttar hela proceduren med beröm och självstärkande motivationer. Vägen till att nå målet för barnen kan vara både slitsamt och krävande. Många provningar krävs när man arbetar i grupp. Men det viktiga är att grupparbetet även bidrar till barnets egen kreativitet och sätt att hantera problem. Kraven på barnen kan kännas tuff men är en mycket viktig och lärorik del då den utvecklar både en grund för barnets nutid som framtid och det egna självet. Ytterligare exempel på vad samarbetet uppbygger kan ges likt följande:

En samarbetsuppgift bidrar med idéer från var och en av barnen, vilket ger dem chans att både räkna ut samt ge dem känsla av sin egen betydelse för att kunna nå målet. Idéerna kräver vidare att barnet ska kunna förklara dem för de övriga i gruppen och klargöra för hur de ska kunna tillämpa dem. För att lyckas i samarbetet är det lika viktigt för barnen att stöttas som att stötta. Gruppen lär sig att acceptera varandra och ge varandra plats. Barnen får vidare chansen att uppmuntra andra att komma med idéer och egna lösningar. När väl en ny idé landat krävs att barnen sammanfattar och omvandlar idéerna till en plan och den struktur som krävs för att genomföra den. Planen medför vidare att barnen får samarbeta efter gruppens helhet där var och ens ansträngningar blir betydande.²⁰

Det är viktigt att läraren som arrangerar uppgifterna ser till att målet inte blir en tävling sinsemellan grupperna eller gruppmedlemmarna utan tillfredsställelsen bör ligga i att lyckas slutföra uppgiften. När målet är nått är det också viktigt att läraren delar ut belöningar. Detta görs genom att exempelvis säga: ”Jag berättade om arbetet för de andra ungdomsledarna och de tycker att det är ett helt fantastiskt arbete ni gjort – de tyckte att det var ett professionellt arbete!” Vidare beröm kan ges genom att ordna en utställning över arbetena och bjuda in vänner och föräldrar. Det färdiga målet bör få stå i rampljuset en längre tid efter att det avslutats.

Att barnet får känna sig stolt och få uppmuntran stärker både självförtroendet, behåller intresset och stärker viljan att fortsatt nå resultat i framtiden. Även för kunskap om det specifika ämnet är dessa längre projekt ett bra alternativ att sprida informationen av. Barnen får under en längre tid arbeta med frågorna istället för att matas av dem vilket också medför att kunskapen tas in och behålls längre. Om det är roligt och utan tvång att lära sig blir processen en helt annan än om det är under lärarstyrt tvång man får sin information.

²⁰ Christina Berglund ”Vilken färg har vinden?” Verbum. Stockholm 1999

4.3 Att låta barnet arbeta ensamt

Barn behöver även göra saker ensamma ibland och arbeta på problem på sätt som uppmuntrar dem att kläcka idéer. Alla barn bär på sina tillvägagångssätt att lösa olika problem varpå en liknande individuell uppgift kan vara otroligt tillfredsställande för barnets egen självkänsla. För att lösa sin uppgift lär sig barnet själv vilka metoder som är bra och vilka som inte fungerar. Det är alltid lätt som lärare att tillrättavisa barnet när denna ser att barnet tar till fel tillvägagångssätt men det är ändå mycket viktigt i just denna stund att läraren inte rättar barnet vid denna stund, dels på grund av att barnet med ens känner sig mindervärdig inför ledare, dels därför att man faktiskt lär sig på misstag! Istället för att tillrättavisa den lilla problemlösaren kan ledaren erbjuda sin hjälp för att lösa problemet och därmed komma med idéer som löser upp eventuella blockeringar så att barnet kan komma vidare och fortfarande känna att det är dess helt egna ide! Att barnen lär sig tidigt att lösa problem på sitt eget sätt är en förutsättning för att känna viljan av att lösa problem även fortsättningsvis.

För att förbereda barnet till att bli en god problemlösare krävs att barnet får lösa sin uppgift i en trygg miljö där han/hon vågar undersöka saker eller ställa frågor och utvecklas i nya riktningar. Som ledare kan dessa krav te sig aningen svårt, men de behöver det inte vara om man bara har några få punkter att hålla sig till och tänka på:

Respektera och uppmuntra frågor. Ledarna gör klokt i att ta till sig ordstävets ”Det finns inga dumma frågor – utom de som inte blev ställda.” Som ledare behöver man inte heller ha svar på alla frågor, men man bör ändå behandla frågan med respekt genom att vägleda barnet i sökandet efter svaret, frågan bör bolla mellan barnet och den vuxne vilka hjälpmedel som krävs för att finna svaret t.ex. böcker, tidskrifter, filmer eller lämpliga personer.

Straffa aldrig misstag. I sin uppgift att lösa ett problem kommer barnet säkert att göra jättemånga misstag. Ledaren bör diskutera varje misstag och hjälpa barnet att komma fram till hur man ska göra för att undvika samma misstag i framtiden. Viktigt är dock att man aldrig i de här fallen jämför misstag med misslyckanden!

Älska barnet för den som den är och inte för vad den gör. Barn får aldrig känna att de är älskade bara när de gör väl ifrån sig, att känna kärleken för barnet när det även gör misstag uppmuntrar barnet att fortsätta experimentera med idéer även om de kan bli fel ibland. Överprogrammera inte. Ge tid till funderingar och tankar. Alla behöver tid i ensamhet och stillhet då

man inte gör något särskilt och vissa människor behöver mer än andra. Ordna aldrig med så mycket aktiviteter så att barnen tappar bort denna värdefulla tid!²¹

4.4 Gruppen och ledarskapet

Gruppen

Gruppen som sådan har alltid varit indelad i ålderskategorier eller intresseområden. Exempel kan vara juniorerna, miniorerna, körsång eller aktuella tema möten. Ett liknande sätt att dela in människor görs i hela samhället ända från barnets födelse, genom skolåren till dess att barnet blir vuxen och hamnar ute i arbetslivet. Utan någon som helst tidigare erfarenhet sätts man i helt nya grupper som är utspridda i alla åldrar och med helt olika intressen. Det enda som blir sig likt från barn och ungdomstiden är de auktoritära ledarna. I skolor kan det vara svårt att ge barnen möjligheten att lära sig hantera denna senare förändring då klassindelningen inte kan vara på annat sätt än ålders indelad. I kyrkan däremot finns möjligheten att genomföra denna gruppindelning. Förändringen sker genom att ej vara strikt åldersindelad eller nivågrupperad utan att ålder eller intresse ej är skiljbara faktorer utan istället blir till bredare och generationsövergripande hjälpmedel.²² Sättet att förhålla sig i gruppen bör vidare gå från formellt till informellt, eller åtminstone mot det hållet, för känsla av bekvämlighet och passande och som tillåter ens inre tankar och funderingar att uttalas.

Ledare och ledarskapet

Hela samhället idag hålls uppe av auktoritära ledare, så som föräldrar, lärare, chefer och regering. I alla sammanhang bör människan vara underordnad på ett eller annat sätt. Att låta kyrkans undervisning byggas på samma grund går emot hela den kristna ideologin, där alla människor är lika mycket värda och ingen är stor nog att ställa sig över någon annan förutom Gud. Ändå ser den traditionella undervisningen inom kyrkan ut på samma sätt som i skolorna, där en ledare lägger upp läroplan och håller i lektionerna. Att ta bort en sådan roll i gruppen skulle bidra till att barnen själva får lära sig att ta ansvar och fördela tiden. För att genomföra denna ide krävs alltså att ledarna ställer sig på samma nivå som barnen och låter gruppens diskussioner stå öppna och bollas istället för att sitta med rätta och fel svar eller tillrättavisningar. På detta sätt bollar inte idéerna enbart mot ledaren utan även mellan medlemmarna.

²¹ R och K Dunn, D Treffinger "Alla barn är begåvade på sitt sätt" Brain Books AB. Jönköping 1995

²² Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999

Förändringen sker alltså med hjälp av att ta bort ledarskapet av en auktoritet, att denne i stället smälter in och blir en med gruppen.²³ Ledarens ansvar går så över från att vinna och förmedla kunskap till att forma möjligheter att lära sig saker att understödja självförtroende och förmåga hos deltagarna. Att vara med och understödja självförtroendet och förmågan hos var och en av deltagarna och att vara med och skapa en atmosfär av trovärdighet, sammanhang och påkalla behovet av beslut inom gruppen.

5. Slutsatser

Vi har ständigt barn i samhället, ändå bygger vi upp samhället för att tillfredställa de vuxnas behov. Att lyssna till barnens behov diskuteras alltför sällan i dagens samhälle, däremot diskuteras ständigt uppfostrans och pedagogikens betydelse. Hur man bör göra och vad som är fel och vad som är rätt. Rätt anses i alla fall alla de former vara som introducerar barnet till den vuxna världen. Detta görs genom ständig matning av information och vad som är rätt eller fel. Vidare anses diskussionen om hur vida barnen får tillräckligt med kunskap vara mycket viktigare, så som om barnet klarar av alla ämnen i skolan, än om barnet finner tillräckligt med trygghet och stillhet.

Dagligen hör vi talas om på Tv och i tidningar om elever som gör uppror i skolan och mot sina lärare. Vi skräms av den verklighet vi hamnat i. Säger kanske att "bättre var det förr", och funderar över varför barnen gör dessa handlingar och när det ska sluta. Hett i debatten i dag är dessa frågor och frågor om vad vi gör med de barn som stör undervisningen eller inte lär sig alla ämnen i skolan. Lätt är i dessa situationer att skylla på skolan i sig eller på de enskilda eleverna, men vi glömmer hur vi själva stressar barnen i hela sin egen situation. Min fråga är hur klarar sig de "snälla" eleverna från att inte göra uppror eller åtminstone säga stopp?

Anledningen till varför det blivit så här kan delvis bero på den press som hela samhället lägger på oss i vardagen, både i TV och media, arbetsmarknaden och dess brist på arbeten, skönhetsideal, utbildningskrav etc etc. Vi vet att människan måste bli perfekt för att ha någon

²³ Christina Berglund "Vilken färg har vinden?" Verbum. Stockholm 1999

chans att nå framgång här i livet, men tyvärr så glömmet vi vikten av hur viktigt det är att finna sig själv först innan man kan nå denna framgång.

Min tanke var att kyrkan skulle kunna fungera som en hjälp till barnen, när inte samhället hinner med. Att denna plats skulle hinna ge barnen sin tid till tankar, frågor och få känna om-
tänksamhet och fred. Däremot ses kyrkan lika pressad som resten av dagens samhälle, där medlemsantalen ser ut att oroa mer än att ta hand om de barn som finns.

Min åsikt är att det inte behöver vara så här. Det enda som behövs är en omstrukturering där man går ifrån kyrkans målstyrda läroplan till en läroplan där barnets självstärkande står i centrum. För när hela samhället förväntar sig att barnen skall klara av att ta in all information och alla bilder ska kyrkan kunna bidra till att vara den plats där dessa krav skall kunna bytas ut mot barnets egna tankar och funderingar.

Vidare skulle kyrkan kunna ge barn en tro, vilket skulle kunna hjälpa dem genom många svåra situationer. För barn kan Gud bli en bästa vän – någon att tala med när man är ensam eller ledsen, någon som man vet att följer en vart man än går, någon som alltid älskar och förstår och alltid finns där om man är rädd. Att barnen äger en gudstro tror jag bara är positivt. Oavsett om barnens bild av vår Herre är en gammal gubbe som sitter uppe på ett moln, så kan denne gubbe vara bra att ha med sig i alla fall! Ty denne gamle man är ändå en ovanligt snäll gammal man som inte är påverkad av samhällets tids- och prestationspress utan alltid kan ta emot barnet med sin öppna famn och stärkande kärlek.

Källor

Litteratur av en författare

Anchutz, Marieka. *Men vem gjorde gud?* Nova Förlag. Lund 1997

Berglund, Christina. *Vilken färg har vinden?* Verbum. Stockholm 1999.

Bergström, Matti. *Barnet – den sista slaven* Wahlström & Widstrand. Stockholm 1996

Bettelheim, Bruno. *Minnen och tankar.* Natur och kultur. Stockholm 1991

Komp, Diane M. *Ett fönster mot himlen* Libris Örebro 1993

Litteratur med fler författare

Dunn, Ken, Rita Dunn, Donald Treffinger. *Alla barn är begåvade på sitt sätt.* Brain Books AB Jönköping 1995.